

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Begală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL ANUAL :
În țară . . . 10 lei
În străinătate 12 »

O crisă în viața universitară: Studenți vechi și studenți noi

— CU PRILEJUL APARIȚIEI UNEI REVISTE STUDENȚEȘTI ¹⁾ —

Dacă mai este o nădejde față de rușinile și ticăloșiile fără număr pe care ți le mîină înaintea turburele valurii ale vieții de toate zilele — și politice, și culturale, și sociale —, dacă-ți mai vine a lucra, a te gîndi la vremuri pe care nu le putem încă înțelege cit aũ fost de sfinte, de curate și de bune, dacă mai cutezi a privi la un viitor pe care cei mai mulți și-l asigură pentru ei, prin averea ciștigului, hrăpirii, moștenirilor și zestilor, dacă nu pleci într'o pribegie la Berlin ca a d-lui I. L. Caragiale, — nu e alt motiv decît încrederea într'o *creștere nouă* a tinerilor, siguranța că prin aceasta se poate îndrepta, dacă nu de azi pe mîne, cel puțin de azi pînă la sfîrșitul vieții noastre, dacă ni va fi dat să vedem clipa îmbunătățirii nestrămutate, tot ce astăzi e putred și primejdios, tot ce acopere de rușine și dă spaimă.

Pentru că, oricît ni-ar plăcea să ne batjocorim, oricît n'am fi în stare să ne înțelegem, oricît ni-am păstra admirația numai pentru forme, momeli și minciuni, noi nu sîntem un mic popor de rînd. Nu, un mare popor vrednic e acest popor românesc, în mulțimile lui mari, muncitoare și înzestrate cu bună răbdare creștinească. Priceperea e viaie, judecata e dreaptă, sufletul e statornic, inima miloasă, purtările sînt întipărite de toată cuviința. Aceste însușiri se găsesc de la un capăt al Romînimii la altul, în satele de orișunde, fie că la primărie e zugrăvită marca României, fie că în locul ei se văd vulturii răpareți sau cruci strimbe. Oriunde, e tot așa; peste tot locul te simți ca la tine acasă, între ai tăi cu gînd bun și inimă caldă. Duceți-vă însă în țerile cele mai luminate și nu veți găsi aceste bogate daruri ale firii; îndată ce veți fi părăsit clasa petrecătorilor stră-

¹ V. Cronica.

luciți, clasa locuitorilor înstăriți din orașe, clasa oamenilor de școală și de carte, veți vedea o muncitorime orășenească dezgustată, urînd munca, mîncată la inimă de binele, de bogăția mai mare a celor ce au banul, pizmătareță și neiertătoare, iar, și mai adînc, o țărănime trăind viața dobitoacelor. Firește a dobitoacelor cu grajduri bune, cu blana țesălată, cu hamurile lustruite, cu ieslele pline, pe cînd *oamenii* noștri, oamenii noștri superiori în făptură, n'au, în cea mai mare parte, norocul unei stări bune. Dar, cit despre aceia, tot oameni rămin...

Pentru acest popor însă, până dăunăzi n'a fost școală modernă. La sate era o formă goală pentru leafa învățătorului, care înșela, fura sau desprețuia satul. Liceele păreau făcute anume pentru a duce și mai departe putreziciunea unei boierimi decăzute, a unei mitocănimii brutale, a unei funcționării destrăbălate. Rare ori a fost la un popor așa o răsadniță de tineri leneși, infumurați, doritori de cit mai multă plăcere, hotărîți pe cit mai puțină muncă, obraznici, nemiloși, nerecunoscători, în sfîrșit fiare de pradă viclene și nesățioase, — ca la noi aici, în România, în licee, în gimnasii, în școli reale. O stare de lucruri care s'a păstrat aproape până astăzi. Încercarea unui ministru de a inspira oarecare sfilă, rușine, oarecare conștiință prin uniformă, n'a izbutit. Șapca «elevilor» noștri va ajunge de o potrivă în desprețul lumii sănătoase, cu șapca acelor copii cinici ai orașelor Franciei cari sînt înfierați cu porecle de «voyoux». Și aceia sărmanii au măcar îndreptățirea lipsei totale de creștere, în cea mai mare sărăcie și părăsire.

De la asemenea licee se venia la Universitate. Facultăți destule: de drept, ca să fii ministru, de litere, de științe ca să fii profesor de Universitate, de medicină ca să ciștiği mulți bani, de teologie ca să fii popă la oraș, ca să fii Vlădică. Mulți profesori: unii dintre ei, oameni iubitori de laude zilnice, umflate, de articole de ziare, de cuvîntări înfocate, de plecăciuni și metanii, de închinăciunea în patru labe; alții, oameni cu nevoie de colaboratori, de tineri robi supuși și muncitori, cari fac orice lucru și nu țin nici-odată să li se știe numele; foarte mulți, bărbați politici, cari nu desprețuiesc nici-o putere și cari fac loc, în tactica lor superioară, batalionului ales al studenților lingă regimentele de gloată ale celorlalți vinători de slujbe, ale mahalagiilor cu bite, ale oamenilor șireți cu poște; foarte puțini *învățători*. Se învața și carte la Universități, dar se învața înainte de toate — trebuie să spun însă: mai ales la Universitatea din București — arta de a parveni, de a fi om mare cu trudă mică.

Cînd, acumă unsprezece ani, am intrat ca profesor în Facultatea de litere a Capitalei românești, m'am înspăimîntat. Doi-trei tineri cu dorința de a se lumina, de a ști ceva pentru ei, pentru știință, pentru viață, pentru școală. Iar încolo, ce stol zgomotos de tinere paseri de pradă! Stam pe catedră și vorbiam, dar, precum ei vedeau bine că nu vorbesc în limba lor, îmi dădeam și eu samă că ei au nevoie de o limbă pe care cîntea sufletului mieu mă împiedeca să o învăț. Chiar studenții bunî vădiau, cunoscuți de aproape, iarăși ideia fixă de a ajunge iute și sus, călcînd în picioare orice, necruțator și sălbatec. Mai toți și-au schimbat părerile și sentimentele, după interes, cu o candoare de egoism care mă uimește totuși la fiecare cas nou. Neapărat că acești aleși printre aleși se priviau toți ca profesori de Universitate prin chemarea lui Dumnezeu, ca genii pecetluite de Atotputernicul. Vai de cine li-ar fi stat în cale, fie și... profesorul lor admirat, iubit, respectat, «domnul profesor», pentru care n'aveau destule zimbete de pisică și gudurări de vulpe...

Ce puteau fi acum în *provincia* saă la liceele și gimnasiile din București, pe care le vînau cu atîtă iubăcie, cu instinctul înnăscut al familiilor de funcționari ce se nutresc din leafă, — tineri ca aceștia? Catedra de acolo, Scaunul părintesc de bun învățator, era înțeles de dinșii altfel. Era numai o scară, o scară pe care n'o cruți, pe care o pingărești și-o scilciezi în suirea grabită spre înălțimi. Cine vorbea bine, se visa în Cameră, dezbătînd interesele națiunii în cuvîntări demostenice, care să se pomenească din neam în neam. Cine știa ceva mai multă carte, cine-și dădea osteneala să mai cetească și apuca a tipări, acela nu se putea închipui în viitor decît ca profesor de Universitate. Unul, cercetat de inspector în privința unei metode din cale afară de pretențioase, unul care trăiește și, dacă nu e profesor de Universitate, e deputat, răspunse scurt: «Dacă cer prea mult aici, ei bine faceți-mă profesor la Universitate!» Iar elevii cu șăpci saă fără șăpci, adormiți, blegi, nerușinați, romantici, făceau ce se poate face cînd gîndul profesorului e pierdut spre măriri.

*

Întru cît s'au schimbat de atuncî lucrurile?

N. IORGA. •

DIMINEAȚĂ

Drumul lung zvîntat de soare
 S'o pornesc din nou mă'mbie,
 Și o pînză de lumină
 Așternută-î pe cîmpie.
 Vreaŭ să-mi rup nuiă suptîre
 Dintr'o tufă de alun
 Și-n mănunchiŭ, la' cheotoare,
 Ghiocel bogatî să-mi pun,
 Mai zglobiŭ ca un copil
 Să apuc prin arături,
 Fluierînd, să mă opresc
 Pe supt poale de păduri,
 Și, lungit pe-un verde dîmb,
 Supt un coviltir de muguri,
 Să privesc pe cîmpul larg
 Boii albi cum trag la pluguri...
 Primăvară, dor mi-a fost
 Să-ți aud din nou cuvîntul!
 Limpezește-te, pîriŭ!
 Florilor, umpleți pămîntul!

Cînd prin luminoasa luncă
 Va sufla un vînt mai viu,
 Lin răsurile să cadă
 Ca un fum trandafirî.
 Să se-aștearnă pe cărări
 Ca marame 'mbălsămate,
 Să le calce fete mari
 Cu 'mpletite cozi pe spate.
 Iar prin largile poiene
 Îmbrăcate'n micșunele
 Să se plimbe veselia
 Pe un pîlc de rîndunele...
 De-aș fi frămîntat în minte
 Numai gînduri cobitoare,
 Toate azi ar fi pierit
 Ca un strop de rouă 'n soare,
 Ah, în mine-aș vrea să sorb
 Viața toată, dulcea viață!
 N'am văzut de cînd sînt eu
 Mai frumoasă dimineață!

G. VILSAN.

BAGDAD

(FRAGMENT.)

Clocotind pe 'nfundate se desfășura viața plină de patimi nepotolite în
 ulițele strîmte și încîrligate ale marelui oraș de pe țărmurî Tigrului.

Nu se 'mplinise încă suta de ani de cînd Almansorul, strînguitor unchiŭ
 al cheltuitarului Harun-al-Rașid, croise drumurî între Apus și Răsărit și
 săpase canalurî de la domolul Eufrat pînă la Tigrul spumegător, pe țărmul
 căruia și-a mutat de la Damasc Scaunul stăpînirii-a-toate cuprinzătoare,
 și în mai puțin decît o sută de ani bălaurul crescuse încît peste două
 milioane de oameni adunați din toate părțile lumii se 'ndesuiau izbîndu-se
 unii pe alții între zidurile înnalte ale orașului întins pe ambii țărmurî.

De la mari depărtări se vedeaŭ înnaltele turnurî de pază ale zidului,
 cele trei mari porți de intrare, pădurea de minarele,—nu mai puțin decît
 o sută de mi, și cît pătrundea ochiul, drumurile zi și noapte erau pline
 de caravane încărcate. Unele intraŭ pe porți aducînd, iar altele ieșiau
 ducînd mărfurî. Nenumăratele hanurî totdeauna erau pline, și nici-odată

nu le încăpeau cele peste douăsprezece mii de mari curți de carvasară, în care-și căutau adăpostul trecător.

Optzeci de mii, nu mai puțin decât optzeci de mii de bazaruri acoperite și frumos înstilpitate erau totdeauna înțesate de fel de fel de mărfuri; aici se aduna și se desfășura tot ceia ce pământul rodește, ce mintea omenească născocoște și ce munca isteată înființează: bogății fără de măsură și frumusețuri ispititoare, la vederea cărora ochiul se 'mpăingenește, inima e cuprinsă de beție și mintea se 'ntunecă.

Harnicii meșteșugari de la Bagdad își scoteau în vânzare măturile, care intrăceau pe cele de Damasc, catifelele lucrate după modele bizantine, covoarele, care nu erau mai prejos de cele persane, bumbacurile înflorite, armele, uneltele de oțel, vasele de aramă, toate roadele muncii lor spornice. Alături cu dinșii neguțătorii din Persia-și întindeau covoarele tot neîntrecute în frumuseța lor, țesăturile de lână și mărunțișurile de tot felul, care furau vederea prin fineța lor.

Mai departe stau îngrămădite roadele Indiei nesecate, și printre ele atrănu în vederea trecătorilor șalurile de păr de capră și giulgiurile țesute ca din fir de paiangen. Neguțătorii din Siria și din Egipt își vindeau mărfurile de Damasc, de Antiochia și de Alexandria, și iar alții de prin Armenia și de prin pregiurul Mării Caspice cercetau cu ochiul scrutător, se tirguiau, își vărsa aurul și 'ncărcau. Chinezii tăcuți și ceremonioși își oferiau și ei mărfurile solide. Până de curînd dinastia Tang stăpînise văile rîurilor Sir-Daria și Amur-Daria, dar și acum, după ce China pierduse stăpînirea aceasta, neguțătorii chinezi își desfăceau mărfurile în bazarurile de la Bagdad. În sfîrșit, pe ici, colo, prin furnicarul împetrișat se străcura cu băgare de seamă cite un Grec din Asia Mică, din Siria, din Archipelag, ori cite un Venețian îndrăzneț, care alegea cu multă chibzuială ceia ce i se părea potrivit cu gusturile bogăților din țerile apusene. Iar printre toți mișunau Evreii mijlocitori, cari toate le știa, la toate se pricepeau și din toate căutau să-și facă parte.

De cînd e lumea n'a fost nici pînă atunci, nici de atunci încoace nicăiri pe fața pămîntului asemenea babilonie de mutre, de porturi, de limbă, de obiceiuri și de credințe, și Părintele Manea, dus, ca odinioară Teodor Crater, în lanțuri prin fața lungului șir de bazaruri, a strigat suprins de fiori:

«Iată poarta Iadului cu ispititorii, care te ademenesc să întri!»

În mijlocul acestui talmeș-balmeș de fir omenești, tînărul Gîfar, ridicat de garda turcească supt numele El-Matavachil în scaunul Califilor, voia cu orice preț să tragă toate sufletele pe același calapod și stîrpie cu ochii închiși pe toți cei ce nu primiau pînă în cele mai mici amănunte vederile lui. Șiroaie curgea sîngele Șiiților, cari pe lîngă Coran mai cinstiau și cărțile lui Ali, înțeleptul ginere al lui Mohammed și urmașul lui legitim, și chiar Vizirul Ibn-Azzeiat a perit în chinuri groaznice pentru vina de a se fi închinat la mormîntul lui Ali.

Nespuse sint prigonirile, pe care le suferiau Creștinii, Evreii și toți ceilalți cari nu i se închinau lui Mohammed.

Pornind din gândul că el poartă sabia, pe care Alah a pus-o în mina lui Mohammed, ca să împreune întregul neam omenesc supt o singură stăpînire și să stîrpească de pe fața pămîntului pe cei ce nu i se închină, El Mutavachil se simția nemîngîiat cînd trecea vre-o zi fără să-și fi împlinit sfînta chemare vîrsînd sînge de Necredincioși.

El se făcuse dar din zi în zi mai temut și mai urgisit. Mulțimea poporului și mai marii Arabilor se depărtaseră cu groază de la dînsul, iar căpeteniile Turcilor simbriași se făcuseră stăpîni asupra lui și împărțiseră dragătoriile între uneltele lor, prin care despuiau în toată lărgimea popoarele din întinsa Împărăție.

Socotindu-se de o potrivă cu Harun-al-Rașid, el desfășura o pompă ametoare în strălucitul lui palat cu patru mii de coloane de marmoră, trăia în ospeții fără de frîu și cheltuia într'o singură zi roadele muncii săvîrșite de un colț de țară într'un an întreg. Era dar nevoit să pună biruri grele, și o lume întreagă gemea pentru ca el și favoriții lui să-și poată petrece viața 'n îmbuibare.

După gemetele popoarelor, urmează mai curînd ori mai tîrziu răcnete de minie, și în cele din urmă de pretutindenți sosiași la Bagdad știri îngrijitoare.

Marea Împărăție se clătina în toate încheieturile ei, și o singură mîntuire mai putea să aibă Mutavachil: biruința strălucită în luptă cu creștinii. Căutînd mîntuirea aceasta, a pornit războiul, și a învins, dar așa că Mihail al III-lea s'a putut întoarce și el tot ca învingător la Constantinopol.

S'a vîrsat mult sînge, s'au săvîrșit multe fapte bărbătești, dar nici-o hotărîre nu s'a dat. Pe cînd Mihail al III-lea se lăuda cu cele cîteva insule și cu cîteva orașe de pe țermul egiptean, pe care flota lui le cucerise, Mutavachil își plimba prin Bagdad miile de creștini robiți, pe cari îi tăia rînduri-rînduri drept dovadă despre stăruința lui în credință. Nemulțămirea era dar încă mai mare, și în curînd după războiul s'au pornit răscoalele în Egipt, în Siria, în Armenia și în unele părți ale Persiei.

Părintele Manea făcuse d'împreună cu ceilalți robi lungă și nu tocmai plăcută călătorie de-a curmezișa Mesopotamiei pînă la Bagdad, unde își petrecea de aproape doi ani acum viața supt bună pază.

După rînduiala Coranului, Necredincioșii cari primesc învățăturile lui Mohammed scapă, orișicare li-ar fi vina, de pedeapsă, căci nimic nu-i este lui Alah mai plăcut decît întoarcerea la adevăr a celui rătăcit. Nu tăia dar nici El Mutavachil decît pe cei ce se încăpăținau, și-i era mare bucuria cînd vre-unul dintre Necredincioși se lepăda de legea lui.

Din cînd, în cînd Mir Benah, Africanul înalt și spătos, buzat, cu fața aproape neagră, cu părul creț și cu ochii sperioși, omul de încredere al Califului și mina lui cea dreaptă, intra însoțit de către doi-trei călăi în curtea cea mare, unde erau ținuți robii, îi ispătia în fel de fel de chi-

purî pe Necredincioși, și călăii tăiau în fața tuturor pe cei încăpăținați și-i duceau Califului capetele lor.

Manea nu avea decît să-și păstreze firea de om umilit și blăjin pentru ca să scape. Cînd Mir Benach îl lua de scurt, el se uita zîbind cu inima deschisă în ochii lui, și Africanul era incredințat că acest om nevinovat nu are decît să se domirească pentru ca să primească cu toată însuflețirea învățăturile Proorocului.

Și adevărul era, că Manea tot nu se domirise încă.

De cîte două, adese ori și de cîte trei ori pe săptămîină, robii ieșiau sub pază, prin oraș, ca să-și cerșească hrana și îmbrăcămintea și să se încredințeze că Arabii sînt oameni miloși și cu frica lui Dumnezeu.

Îi era urît lui Manea prin ulițele strîmte, — tot ziduri de cărămidă roșie la dreapta și la stînga, pe ici pe colo, cîte o poartă îngustă, iar ferestre de tot puține, — și aceste cu zăbrele de fier —, parcă tot Bagdadul ar fi fost numai temnițe. Prin fața geamiilor însă, era larg și luminos, și el era cuprins de o sfilă' fioroasă cînd vedea evlavia pătimașă cu care se închinau Arabii, și asculta cu răbdare și cu luare aminte învățăturile dervișilor, cari-și dădeau silința să-i lumineze pe Necredincioși. Cu deosebire atins era cînd trecea prin fața geamiei Giamah el Suc el Gazel, cea mai veche, deși nu cea mai mare, dintre geami, și se închina cînd trecea prin fața mărețului mormînt al Zubeidei, soției lui Harun-al-Rașid.

Iar bazarurile!?

«De ce toate aceste!», se întreba el de cîte ori trecea prin fața lor, și nu odată ar fi voit, parcă, să vie cineva ca să le dea foc. Mai bine însă decît orișunde, se simția Manea acasă la el, în marea curte împrejmuțată cu ziduri înalte, unde nu era întunec ca supt bolta cea crăpată, ci, supt cerul veșnic senin, lumină chiar și în timpul nopții. Nu stătea aici numai cu călugări pătimași, ci putea să-și aleagă oamenii după pornirea inimii lui.

Erau mai ales patru, pe cari i-ar fi ascultat mai multe vieți de-a rîndul: Nazir, cititorul de stele, Beniamin ben Iacob, Evreul care știa pe de rost oate cărțile proorocilor, Azvadi, visătorul din valea Gangelui, care pătrunsese toate tainele Creațiunii și vedea cu ochii închiși ceia ce nu se poate vedea, și Iacob Ibn Leit, faurul din Corasan, țara soarelui, care se închina la focul ce luminează în întunec.

Stînd de vorbă cu dinșii și ascultînd spusele lor, a pătruns Manea înțelepciunea părinților săi, și nu odată se îndoia, par'că, dacă el e el însuși, tot cel ce la poalele Bucegilor a trăit zile de fericire; nu odată-și zicea: «Pretutindenî și totdeauna același e omul!».

«Durere e viața și suferința, — ofta Azvadi, — și moartea e scăpare!»
«E un foc care arde!», adăuga Iacob.

«Așa e, Azvadi! —, zicea Manea. Aî dreptate, Iacob. E durere viața și

¹ El fusese întemnițat la Constantinopol.

suferința, e foc care arde, iară moartea e scăpare: eu sînt însă mulțămît cînd staî de vorbă cu voi și-mi daî silința să pătrund înțelesul minunatelor făpturi ale lui Dumnezeu. Tot e dar o mulțămire să trăiești cînd nici o muștrare nu-ți turbură liniștea sufletului».

«Cine ți-a spus-o aceasta!? — exclamă Azvadi uimit. Aceasta e învățătura lui Șachiamuni, luminatul.

«Nu e, Azvadi! — întîmpina Manea. — Asta e în firea omenească și o știe prin el însuși tot omul care se stăpînește pe sine și-și păstrează curăția inimii. Durerea numai din trupul neînfrînat izvorește, și sufletul o suferă; scăpat însă din robia trupească, sufletul e fericit».

«Lumină care nu arde!», adăuga Iacob.

«Poate însă. — întîmpină Evreul — să scape sufletul încă în viața aceasta din robia trupească?»

«Da, — zicea Azvadi, — dar duhurile necurate, care pretutindenea se îmbulzesc, ieaî trupul în stăpînire, îi măresc puterile, întunecă mintea și-l duc pe om în ispită.»

«Da! — striga Iacob, — nu mai încape nici-o îndoială că afurisiții noștri de Tahirizi, cari s'aî lepădat de legea părinților, sînt stăpîniți de duhurile necurate.»

«Și rugăciunea noastră zice: «și ne scapă pe noi de cel rău», și nu ne duce pe noi în ispită!», întîmpina Manea. — Nu cumva ispititorii sînt oamenii porniți spre desfrîu?»

«Nu, Mane, — stăruia Azvadi. — Prin ei tot duhurile necurate lucrează, și de aceia nu e destul să ne stăpînim, ci trebuie să ne mai și rugăm stăruitor și să împlinim toate formele ritului, ca duhurile cele bune să ne iea supt ocrotirea lor și să ne ajute.

«Sînt însă în adevăr duhuri rele și duhuri bune, care aî putere asupra omului!? — întreba Beniamin.

«Dacă sînt orî nu sînt!?» — exclama Azvadi.

«Ce întrebare!?!», adăuga Nazir.

«Noî, cunoscătoriî tainelor și aî riturilor sfinte, le vedem, vorbim cu ele și trăim în lumea lor în clipele de extaz.»

Așa, și cam așa, și mai și în altfel vorbind, își petreceau Manea, Nazir, Azvadi, Iacob și Beniamin timpul; spuneaî dar adevărul cînd ziceau că nu sînt încă domiriți, și li mai trebuia mult timp, ca să se poată domiri în de-ajuns.

Cînd Mir Benah, înfricoșatul, trecea cu pași de paiangen prin curtea din ce în ce mai goală, Manea și Azvadi se uitaî zîmbind la el, Nazir și Iacob îi stăteau nepăsători în față, iar Beniamin se trăgea cuviincios în dosul lor: ce putea să li facă!?

El, care-și petrecuse viața 'n lupte crîncene și se ridicase prin fapte de bărbăție, nu era în stare să țină piept cu acești oameni lipsiți de voință, cari-i păreau gata de a se supune la orișice și ale căroră pri-viri îi ziceau: «Fă ce vreî cu mine!».

Îi ispitia cu vorbe ademenitoare, li făgăduia toate bunătățile și-i părăsia iar tare încredințat că în curînd va putea să-i ducă Califului vestea că ei s'au domirit, în sfîrșit, și sint gata să-i ceară mila. Nu odată i se întîmpla însă că se incurca cu dînșii și nu mai era domirit nici el.

Trebuia să între ceva neobișnuit la mijloc pentru ca lucrurile să ia altă întorsătură.

A și intrat.

(Va urma).

I. SLAVICI

Ț E P E Ș

Brașovu-i mare de văpăi
 Și-i plin de vuiet păn' la cer...
 Fug prunci, muieri, bătrîni, flăcăi,
 Prin zări de foc s'azvîrl și pier,
 Și 'n ropot urlă cele văi, —
 Că vin voinici căliți în fier
 Și fug prin nori de fum și praf

La jaf.

Cu plete lungi zburlite 'n vînt,
 Cu ochi răstiți, vărsînd scînteii,
 Li-i brațul lor oțel nefrînt,
 Cînd proașcă dînd prin uliți, ei
 Răstoarnă totul la pămînt
 Cu lancea lor, și par' că-s zmei,
 Și vin ca cruntele furtunii,
 Nebuni...

Trosnind sar grinzile pe jos
 Și ziduri mari se sprăvălesc,
 Iar ei ca rîul spumegos
 S'aruncă, urlă și zdrobesc,
 Și curge singele cleios
 Și ei prin el se duc, plutesc,
 Și-și fac din schilodit norod
 Un pod...

«Copii, peire și pîrjol!..
 Un Sas să nu rămîie viu!..
 Și rîde crunt — dînd puii de giol —
 Grozavul Domn, și-ai lui o știu,
 Și toți șoptesc: «e moartea gol!...»
 Și rîd, și moarte și pustiü
 Ei fac mereü în jurul lor,
 De zor...

Și crește focul neșcetat
 Și curge sîngele spumînd
 Ș'așa mereu, în zor turbat,
 S'avîntă Tepeș, și, rîzînd,
 Din fug'un prunc nevinovat
 El prinde, trupu-i despîcînd,
 Și 'n foc zvirlîndu-î leșul hîd,
 Toți rid!...

MORARUL

Cum cîntă iazu'n noaptea lîă
 Și cum foșnesc pe ripă fagii!..
 Moraru-adoarme 'n zări privind
 Și 'n visu-î vede fața dragii
 Ca 'n basme dulci din iaz ieșînd,
 Cu blind surîs, de farmec plîă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și vine zîna-î și-l privește :
 «În traiul tău cel singuratic
 Doar eû de tine m'oiû fi prins...»
 Și ea, plecîndu-se molatic,
 Pe chipul lui ca 'n foc aprîns
 Sărutu-i blind și 'ntipărește...

Și, tresărînd în miez de noapte,
 Moraru 'n friguri se deșteaptă,
 Cu gîndul aiurit, pierdut..
 Și geaba ochi 'n zări îndreaptă,
 Că 'n juru-î totul e tăcut,
 Și iazul doar îi cîntă 'n șoapte....

I. M. MARINESCU.

LA STĂPIN

Copilăria lui Țică a trecut zburdalnică ca părerea, fiind lăsat în voia lui. Era singurul băiat al casei. Într'o toamnă, când avea șese ani și vre-o trei luni, mă-sa i-a pus ghiozdanul după gît și l-a trimis la școală. Nu putea bine pricepe ce o fi aceia «școală», și mai ales îi venia greu să schimbe ulița pe o casă scundă în marginea girlei, cu tencuiala căzută ici și colo, de se vedea afară, căreia i se zicea școală.

Cînd a văzut copii mulți adunați la umbra sălciiilor pletoase de lingă Gogorasca, cînd a prins a se juca «de-a purcica» cu cei mari, cînd a învățat a face mingi din păr de vacă, să joace «țurca», «de-a uliu», «de-a pitita», cînd a ascultat vorba domoală a învățătorului, care nu era «domn» (copiii îi ziceau tot «neică»), cînd a băgat de samă cit de mîndru poți să fii cu traista cu cărți de gît și cum se uită fetele cu jind, cînd tu treci grăbit pe uliță, școala-i era mai toată grija.

Așa a învățat în cinci ani de școală carte bună cu învățătorul blajin și gospodar.

Cînd trecuse în clasa a șesea, într'o zi caldă din August, Țică trebuia să plece. Era numai de unsprezece ani și, așa de mic, trebuia să ia drumul unei pribegii îndepărtate, să-și câștige singur pinea, la stăpin. La București. Departe, undeva, unde trebuie să fie altfel ca'n sat. Mai auzise el de numele ăsta, și i se părea că vine așa de departe! Cînd vedea pe alții cum se minunează cu mina la gură vorbind de oraș, se minuna și el, dar nu prea înțelegea, cum ar fi un sat mai mare mult ca Botenii.

Cînd aduna la polog la mușcel, i-a arătat tat'său într'o zi, mai în jos de soare-răsare, unde o geană de pădure înroșia zarea, acolo, peste dealurile albastrii, care se pierd în ceața alburie, și tot mai mergi ca să dai de București! Spunea el cum fusese pe jos în vre-o patru zile.

Să se ducă el așa departe! Se simția și mîndru în inima lui îndurerată. Cînd o face d'acolo o scrisoare acasă, s'o cetească și vecinii, să știe și ei mai bine că el e în țeri străine, la stăpin în București!

S'a gătit de plecare și pe la amiazu-ăl-mic a pornit spre gară cu o rudă a lor, om umblat prin multe părți. În virful Scorțarului, a pus jos traista cu premenle, s'a șters de nădușeală cu minica largă a cămășii cu riuri de arniciu roșu, și s'a mai uitat odată spre sat.

Șoseaua cotia albă în susul rîului, se pierdea în livezi de pruni și în dese prundișuri de anini înalți cu frunzele amare, unsuroase și verzi. Turla bisericii lucia în aruncările de raze, valea rîului era în tihna amiazului și o ceață ușoară brumă casele albe, printre care el degeaba căuta să rostească locul casei lor. Simți o greutate pe inimă, să se despartă de atîtea bunătăți!

Cum era tîrziu, au pornit-o grăbit spre gară, și, cînd a vrut să se mai

uite îndărăt odată, privirea i s'a oprit pe un deal pădurit, care se ridica acum înalt între el și ai lui.

Sara în București, pe străzi singuratică, luminate ici-colo de vre-un felinar uitat, a ajuns la o casă mică: nu era nici cât a lor d'acasă, și aici era la stăpîn.

Cu șorț verde d'innainte, cu ghețe noi, cu hainele lui țerănești strinse pe trup, el aducea aminte mușteriiilor de Cîmpulung, de gușații lui, și nu unu-doi i-au pipăit gîtul, care n'avea nici urmă de porecla, ce nu se potrivea.

Vindea în cîrciumă, învățase să cîntărească de ale băcăniei, — numai că avea ochii tot umezi și nimeni nu se găsia să-l întrebe, ce are. La două zile odată cu un coș de papură se ducea în piața mare, și acolo era lume multă. Strigăte, huiduieți, injurături, tot oameni îmbrăcați în haine nemțești, unii cu cizme crețe cu tocul înalt, femeii în niște fulendrițe de stambă răscoaptă, cu scurteici băbești, fete cu barișuri în cap, cucoane cu ciini după ele și o mulțime de marafeturi atîrnate după gît. Ci-că erau mărgele ale!

«Păi să vie ele la noi și să li arăt eu mărgeanul frumos, pe care l-am înșirat cu Anica în sara Sfintului Vasile, cînd așteptam fetele să ni cînte!»

În toată lumea asta, care se vînzolia de colo pînă colo, el nu întilnia o față cunoscută, n'avea nici-unul portul de la ei, și se simția așa de străin în lumea asta nouă și neînțeleasă. Întorcîndu-se spre casă întilnia, trecînd doi cîte doi, copii cu șăpci frumoase. Atunci-i venia în minte timpul cînd era la școală, și plîngea încet venind cu coșul la spinare. Plîngea școală, pe care n'o mîntuise (mai avea numai un an), și plîngea urîtul din orașul ăsta mare, care duduie și huruie ziua și noaptea, și, trecînd pe lîngă gară, de multe ori îi venia în minte să lase tîrguiața într'un șanț și s'o pornească spre casă, acolo unde mămăliga rece cu fasole fiartă e așa de bună pe masa rotundă, în mijlocul casei, pe scaunelul cu trei picioare, lîngă tata, lîngă mama, aproape de gîrlă, aproape de puț, în mijlocul atîtor lucruri scumpe.

Dumineca așeza popicile în grădina prăvăliei. Supt o mică boltă de viță staū jucătorii, și drumul de nisip al bilei se întindea pînă mai încolo. Așeza popicile cum trebuie, în răscruci, arunca toate ghiulelele, și apoi îl fura gîndul acasă.

Soarele bătea în coperișul de tinichea, și o piclă bolnăvicioasă plutia împrejur.

Acum e hora pe prund la primărie. Flăcăii aū trecut peste gîrlă cu lăutarul, și fetele toate s'aū adunat la umbra sălciilor pe iarba verde. Furtatul acum e la han, gătit cu hainele bune, se uită la horă, ori se joacă prin ograda de pruni. De dimineață a fost cu vacile la iarbă, o fi mers și Anica și cu Filoftia, s'or fi jucat «de-a pitita» prin clăițe, or fi întors vacile pe rînd, și acum staū toți la horă și ascultă lăutarul: n'aū zor de nimeni. Și el așa de departe, și așa de departe și de singur! Se

uită spre partea cam unde ar veni satul, și ochii i se îngreuiază de o izvorire de lacrimi.

«Puî sus, mo păeti, n'auzi? Puî sus toți, ce-ai turmit acolo?»

În amiezele verii calde, cînd mușteriii călcau rar pragul circiumei, vinzarea era potolită. «Domnul» se culca după masă, și Țică rămînea singur în prăvălie cu gîndurile lui.

Suliți calde de soare se colorau în verde și albastru prin sticlele din geam și însemnau pete luminoase pe pardoseala învechită. Albinele cu zumbăit auriu rupeau tăcerea și pe pietrele calde ale străzii trecea cu mers apăsător și leneș un cîine cu limba scoasă d'un cot! Roiuri de musculițe se jucau în cearcane luminoase, și în zare se ridica domol fum de fabrici. Pe stradă se lăsa liniștea caldă a amiazului. Cîte-un trecător mergea agale și se pierdea pe lingă zidurile pestrițe, în umbră.

Țică sta la teighea, și în singurătatea asta apăsătoare gîndul iar lua drumul spre casă. Îi părea rău de ce-a plecat. Cum s'a lăsat el, după vorba altora :

«Cu cartea nu trăiește nimeni în ziua de azi? Uite bietu' Niță n'a învățat, săracu, carte destulă și cetește slovă din toate hîrtiile, dar ce folos? Știința de carte l-a pus bine. Azi e dator vîndut. Numai e nici la biserică, l-a dat afară și de la primărie, și acum să plătească o groază de bani pentru înșelătoriile altora!

Că a iscălit și el o hîrtie, așa cum i-au spus alții... Și apoi, ce mai încoace și încolo? Ionică al popii Badi n'a învățat carte cît un țircovnic d'ăi mari. Și ce gură bună avea! Cînd cînta el la strană, toate femeile-și ștergeau ochii umezi. Și la ce, dragă Doamne, a folosit atîta strădanie? I-a pus gîlia pe gură, cînd era să zică Doamne ajută, și acum mai cîntă în deal la cimitir dușilor după lume.

La stăpîn trăești bine, faci cite-va parale, te înscrii la sort, și așa ai un căpătîiu în lumea asta».

Țică a ascultat toate și n'a vrut să-l oftimeze cartea. Uite tat'său n'a mai învățat carte și e și el în rîndul lumii!

Și așa, într'o bună dimineață a plecat din sat, și cît ar da acum să fie acasă!

Ca pîn vremea asta, cînd era soarele la amiaz, pornia cu vacile la iarba. O vacă, Mica, și doi boi: Suran și Vînat. Urca pe Cîmpșor la mal, răzimat cu cotul de vaca albă și blindă, care-i ducea pe spinare zeghea întoarsă pe dos, să se păstreze. Ciniî îl cunoșteau mai toți; dar nici nu-i era frică! Avea un băț nodoros de corn, spaima lor. Ajungea la Cărbune, lăsa vacile pe lingă lac și el, la umbra mestecenilor albi, sta întins pe iarba, urmărind în cerul albastru zborul lăstunilor răpezi. Cînd se apropiau vacile de porumb, numai striga: «Mică, mi, nea îndărăt, nea!, și ele se întorceau supuse să-și pască iarba îngăduită.

Supt cerul limpede, la iarba verde, la umbra prietenoasă de mesteacăn, în țîrîitul greierilor, în fișitul moale al papurii de pe lac, în tovărășia

blindă a vacilor supuse, el își petrecea în voie de la amiază și pînă 'n seară. Atunci pornia spre sat, pe drumul umblat de multă vreme, îndemnindu-și vitele, fluierînd și dînd «bună-sara» oamenilor.

Și acum stă în pîcla asta, într'un oraș departe, unde nu se aud seara clopote de cireadă, unde nu răsună cîntecul fetelor venind de la polog. În altă lume, care vorbește altfel și e îmbrăcată cum îi e vorba. Stă el cu cotul răzimat de tejghea, și în minte i se ridică turla bisericii încunjurată de cîrd de rîndunele în pacea asfințitului.

Într'un colț din spre drum bradul șuieră lin a munte în foile lui țapoase. Ce bine era, ce bine trebuie să fie acasă!

Gîndurile se împrăstie la felurite chipuri din sat și se opresc mai stăruitor asupra tovarășului zilelor bune ale copilăriei, asupra lui furtatu'. El se duce la adunat de fin, umblă cu vacile pe mușcel, se duce la moară să se scalde, se întoarce acasă prin tufele de lîngă eleșteul părăsit, pocnește din frunză, caută pietre pocnitoare pe prund și nu se mai oprește să strige în poartă: «Nene Nițăă, acas' e furtatu'»?

Două luni amare aū trecut greu la stăpînul din București. N'ar fi stat nici atît, dar nu știa bine cum să plece. Cei de la tren nu s'or îndura să-l iea și pe el, să-l ducă numai pînă la gara Mihăiești! Cînd a venit nen'său Neculac iar la București, i-a spus curat că el nu mai stă, cu cerul și cu pămîntul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A plecat de la stăpîn, să învețe carte la școala din oraș. A lăsat pe mulți țirgoveți în urmă, și opinca lui sta cu cînte în băncile frumoase, alături cu ghetele lustruite ale băieților de boier. A venit în școală cea mai mare din București și povestia cum se duce cîte odată în casa scundă de din sus de gară, întră mișcat în prăvălia din care cu mulți ani în urmă plecase către o nouă viață, vorbește cu noul stăpîn și, în fața butoiașelor înșiruite în raft, i se arată parcă figuri uitate ale mușteriiilor din alte vremuri. Mergînd pe strada tihnită, se vede copilaș venind din piață cu coșul de papură greu de țirguieli și gîndul îl fură îndărăt, la viața lui trudită, cînd plîngea gîndindu-se la cei de-acasă.

I. BOTENI.

LA MUNCĂ

E arsă miriștea de soare...
 În largul cîmpului, cit vezi,
 Stă adunată bogăția
 În auritele grămezi.

Din cînd în cînd, vr'un glas de doină
 Vibrează 'n aier plin de jale!
 Iar sus, supt cerul larg, albastru,
 Un vultur zboară 'n rotocoale...
 Țeranî cu fețele aprinse
 În soarele dogoritor
 Strîng pînea ce-a rodit din sînul
 Îmbielșugatului ogor.

În lan, o tînără nevestă
 Își poartă secerea cîntînd...
 Năframa-î flutură la tîmplă
 În adierile de vînt.

De-odat'un țipăt se aude...
 Ea lasă lucrul..., și la sîn
 Își strînge pruncul care doarme
 La umbra unei clăi de fin.

G. SĂFUNARU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICĂ

D. D. Anghel, care scrie de vre-o cincisprezece ani și s'a ridicat astăzi mult mai sus decît începuturile sale sfoase, de tînăr *eminescian* supus, la «Contemporanul» din Iași, e un poet foarte poet, în bine și, întru cîtva, și în rău. În acești cincisprezece ani d-sa s'a gîndit neîncetat la rafinarea simțirii sale pentru frumusețile naturii, pentru mișcările tainice, trecătoare, fugare ale sufletului și-ja meșteșugita turnare a unui vers aromitor, străveziu, plin de un farmec blind și dulce, a unui vers în simplitatea părută a căruia este atîta voință și muncă. A izbutit. În cartea sa de astăzi «În grădină», sînt flori pe care nu le privești numai din treacăt, ci vrei să le ai lingă tine, bucurîndu-ți simțirile de însușirile rare ce sînt cuprinse în ele. Nu odată ești silit să cetești de mai multe ori versul frumos, după care vine altul, rare ori tot așa de frumos, dar totdeauna măiestru alcătuit, răbdător și cu o nesfirșita dragoste lucrat. Oamenii fără gust și fără simț musical cari se prăpădesc după defilările de silabe ale d-lui Haralamb Leca, să-și dea osteneala să compare.

Dar cărți cum e aceasta se scriu numai odată. Pe urmă trebuie să vie alt ceva. Ce anume? Poetul acestei îmbielșugate grădini, care e o grădină boierească, o grădină scumpă, o grădină pentru oameni avuți, trebuie să-și amintească totdeauna că bogăția unui suflet de scriitor poate să aibă numai două izvoare: sau o cetire foarte întinsă, neconținut înnoită și aducînd o cugetare spornică de toate zilele, sau coborîrea, umilirea sufletului către natura întregă și către toți oamenii, contopirea cu întreaga făptură. D. Anghel n'are decît să aleagă.

Revista «Uniunii studenților», *Noua revistă universitară*, are bune articole de informație, o cronică a cărților nouă, în care se dă prea mult loc tipăriturilor străine, dintre care nu toate pot folosi la noi, prea multe dări de samă de conferințe, care sînt cu atît mai bune, cu cît rămîn în odaia unde au fost spuse și în gîndul celor ce le-au ascultat. Literatura curată *n'are ce căuta*: pentru dînsa, dacă e bună, sînt revistele astealalte, dacă e rea, sînt coșurile și sobele autorilor. Ca de foc, trebuie să se fe-rească și această revistă de păcatul *cultivării* profesorilor prin rapoarte despre cursuri și seminare și prin tipărirea de articole ale acelor profesori. Din activitatea învățătorilor lor pe studenți îi pot interesa cărțile, asupra cărora ei pot scrie așa cum ele se oglindesc în sufletele lor; iar încolo revista studentească să fie a studenților, *numai* a lor. Știri cît mai multe despre viața universitară, fără tendințe de a se scoate la iveală cutare sau cutare tînăr, nu pot fi decît foarte la locul lor și folositoare.

* * *

Despre cartea d-lui Augustin Paul: «Între Someș și Prut», se va vorbi în n-rul viitor.

* * *

Într'o serie de foiletoane din «Voința Națională», un domn Petre Vasilescu dovedește că poporul român nu va cunoaște nici-odată care trebuie se fie ținta activității sale dacă nu se va înființa o catedră de «filosofie socială» pe lângă Universitatea din București. Una, e prea puțin. Mai trebuie una la Iași, alta la Craiova, până se va face cite una în fiecare capitală de județ. «Dincolo», amîndouă Bisericile își vor impune de sigur toate jertfele pentru ca studiile fiecărui gimnasiu să fie încununat cu un curs de «filosofie socială». Pentru Macedonenii, ar îngriji Ministeriul nostru de Instrucție. O fabrică bine organizată ar putea da și «filosofi sociali» pentru export. D. Petre Vasilescu, presupunînd că există, n'ar putea să ni spuie ceva și despre «filosofia socială» a reclamei? Ar putea lucra în colaborație cu d. Pompiliu Eliade, care, în singurătatea studioasă a concediului său la Paris, are tot răgazul și toată chemarea pentru a vorbi de orice fel de filosofie.

N. IORGA.

* * *

În vitrina ziarului *L'Indépendance roumaine* au fost expuse zilele astea cîteva broderii ale d-șoarei Victoria Nădejde, adevărate lucrări de artă, în care florile cusute păreau a fi zugrăvite, cu atîta talent și noroc se săvîrșise munca foarte grea de a reproduce prin ac și fire podoabele naturii.

* * *

D-l Mihail Dragomirescu, care se crede criticul oficial al literaturii noastre, fiindcă ar fi consacrat prin conferințele ce face «de 10 ani» la Universitate, răspunde la critica mea asupra dramei *Manasse* printr'un foileton în *Epoca*. Trivialitatea fără calificativ a răspunsului, care vădește odată mai mult gradul de cultură și valoarea științei ce are d-l Dragomirescu, nu poate avea consecințe *literare*, ci altele, care nu privesc pe cetitorii acestei reviste.

ION SCURTU.